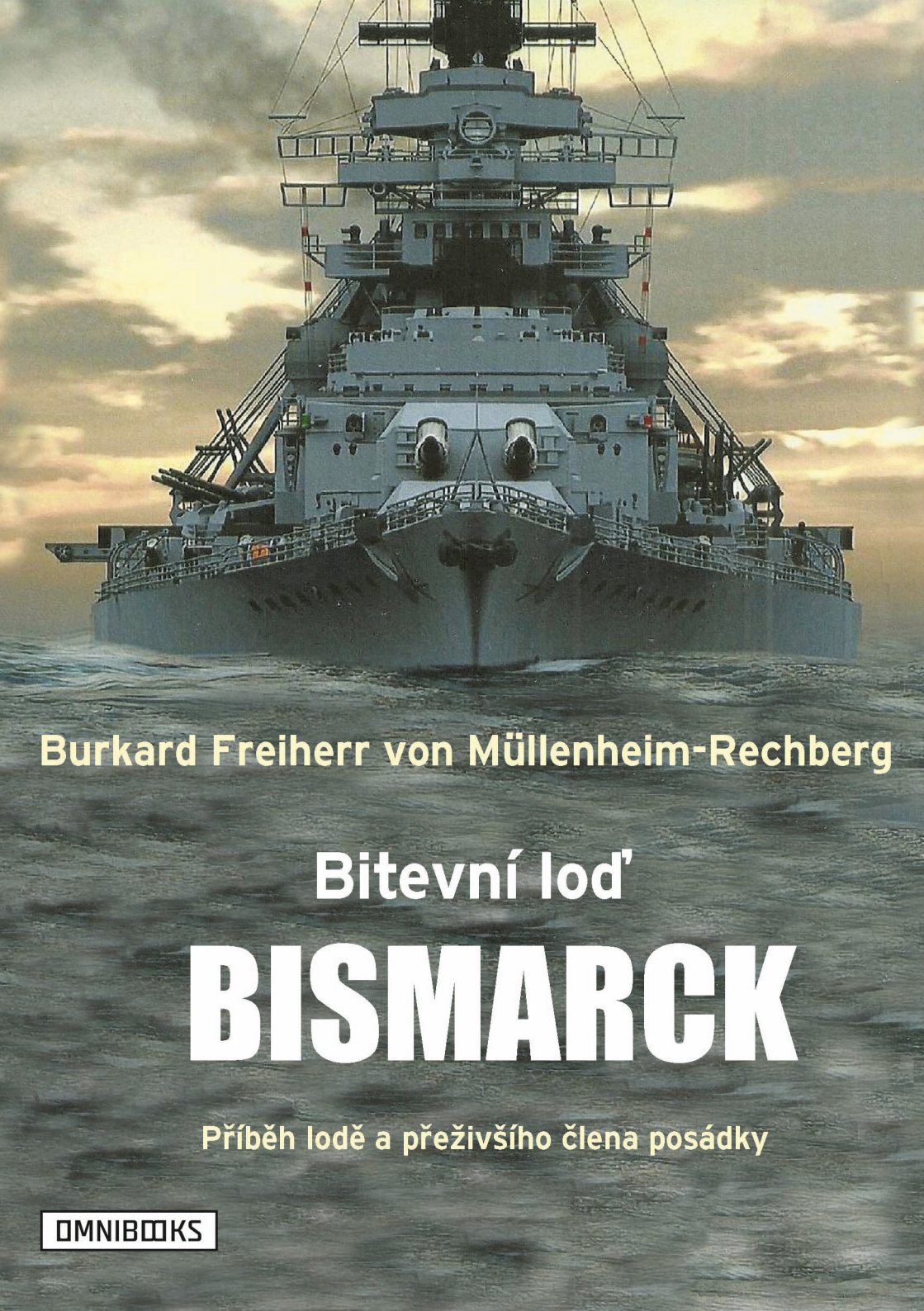

Burkard Freiherr von Müllenheim-Rechberg

Bitevní loď
BISMARCK

Příběh lodě a přeživšího člena posádky

OMNIBOOKS

Bitevní loď Bismarck

Vyšlo také v tištěné verzi

Vyrobeno pro společnost Palmknihy - eReading

Burkard Freiherr von Müllenheim-Rechberg

Bitevní loď Bismarck – e-kniha
Copyright © Pointa, 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

Copyright © 2020 Johanna Bernold
Translation © 2020 Vlastimil Dominik
ISBN 978-80-882-7434-6 tištěná kniha
ISBN 9978-80-882-7435-3 ePub
ISBN 9978-80-882-7436-0 Mobi
ISBN 9978-80-882-7437-7 PDF

Burkard Freiherr von Müllenheim-Rechberg

Bitevní loď

BISMARCK

Příběh lodě a přeživšího člena posádky

OMNIBOOKS

2020

Úvod

Vydávat vzpomínky téměř čtyřicet let po prožitých událostech je přinejmenším neobvyklé. Ale toto rozhodnutí je jen návratem k myšlence, která mi bleskla hlavou, když jsem po posledním boji 27. května 1941 ještě stál na horní palubě potápějícího se *Bismarcka* - bude někdo někdy schopen, dokonce i když byl očitým svědkem, zachytit z jediného místa na palubě téhle obrovské lodě zcela nepřehlédnutelné události a tyto téměř nesčetné podrobnosti spojit dohromady? A pokud ano, kdo a kdy? Ta myšlenka mě tehdy opustila tak rychle, jak mě napadla – vzhledem k nejistému vlastnímu osudu a probíhající válce se zdála být absurdní, ale skrytě žila dál.

* * *

Od června 1941 jsem musel pochopitelně odolávat nápadům využít nekonečný volný čas zajatce v britských a kanadských důstojnických táborech třeba k nákresům akcí lodě, dokud byly v čerstvé paměti. Ale válečný zajatec nemohl nijak uschovávat papíry důvěrného nebo dokonce tajného charakteru. Takže nezbylo nic jiného než si události uchovávat v paměti a doufat, že mizející vzpomínky se s pomocí archívu někdy podaří alespoň částečně znovu oživit.

* * *

V květnu 1949 jsem dostal od známého spisovatele válečné literatury prof. dr. Kurta Hesseho dopis, napsaný na podnět našeho bývalého velitele floty admirála ve výslužbě Waltera Gladische. Se slovy „považuji Váš zážitek za tak jedinečný a tu látku za tak silnou“ mi dr. Hesse naznačil možnost zveřejnění a tím se zcela ztotožnil s mým v podstatě po řadu let uchovávaným úmyslem napsat jednou o bitevní lodi *Bismarck* z pohledu přeživšího člena posádky. Ale žádné veřejné pojednání o vojenskohistorickém tématu v tehdy ještě válkou silně zničeném Ně-

mecku by jednak nebylo možné a pro mne osobně to bylo také ještě příliš brzké. Byl jsem uprostřed právnických státních zkoušek na Univerzitě Johanna Wolfganga Goetha. A v těchto ne úplně jednoduchých letech bezprostředně po válce jsem musel, nyní již ve středních letech, si sám financovat nejen studium, nýbrž také každodenní živobytí prací na částečný a později plný pracovní úvazek. K tomu přistoupilo naléhavé a časově náročné hledání nového povolání. Tyto životní nezbytnosti měly absolutní přednost.

* * *

Na tomto místě si dovolím vyslovit poděkování, ke kterému bych stěží našel lepší veřejnou příležitost. Po mé repatriaci z Kanady jsem v zimních měsících 1946/47 objel skoro všechny západoněmecké univerzity, abych se ucházel o přijetí k dokončení šestisemestrálního studia práv, které jsem absolvoval během svého zajetí. Odpovědi byly vždy negativní, a to hned na místě. Argumentem proti mně byla má profesní minulost důstojníka a také to, že jsem dřív žil ve Slezsku a nikdy jsem nebydlel v nějakém univerzitním městě nebo jeho blízkém okolí a že jsem během posledních dvanácti let nebyl prokazatelně politicky pronásledován. Ale existovala jedna výjimka – Univerzita Johanna Wolfganga Goetha! Tam chtěli znát jen moji státní příslušnost, věk a předchozí vzdělání. Pokud budou moje odpovědi uspokojující, pozvou mě k přijímacím zkouškám. Když při nich obstojím, zapíšou mě ke studiu. A to se pak také stalo. Ještě dnes cítím k této univerzitě a spolkové zemi Hesensko vděčnost za její tehdejší zásadní postoj tak korektně vycházející vstříc těm mnoha uprchlíkům v poválečném západním Německu.

* * *

Ale muselo uplynout ještě mnoho let. Roky služby jako velvyslanec a generální konzul Spolkové republiky v zámoří, během kterých mi především cizinci neustále říkali: „*Musíte* někdy napsat o bitevní lodi *Bismarck*!“ Ale až po mém penzionování v roce 1975 a také až po vrácení úředních dokumentů německého válečného námořnictva v šedesátých letech z Velké Británie do Bundesarchivu se vyskytl čas a další podmínky k zodpovědnému pojednání tohoto tématu. V neposlední

řadě mě k tomu vedly dřívější podněty mezitím bohužel zemřelých pánů, admirála ve výslužbě Gladische a profesora dr. Hesseho.

Mezitím se doma i v zahraničí mnohokrát popsaly akce a zánik bitevní lodě *Bismarck*. Jejich líčení se pochopitelně v detailech liší, ale všem je jim společné, a také musí být, že nelze zjistit důvody nejdůležitějších taktických rozhodnutí velitele německé floty admirála Günthera Lütjense během operace lodě v Atlantiku. Zde se plně projevuje ztráta velitelských dokumentů admirála, válečného deníku floty, 27. května 1941. A již předem říkám, že ani já nemohu tyto důvody autenticky sdělit, ani je nijak osvětlit. Ovšem myslím si, že jako tehdejší účastník mohu k historii bitevní lodě *Bismarck* a k operaci „Rheinübung" nabídnout příspěvek, který se zvláště díky vlastnímu zážitku bude od dosavadní literatury lišit a přinese něco nového.

* * *

Podtitul je klíčem ke koncepci knihy. Jako vzpomínková kniha představuje osobní výřez z rozsáhlejší skutečnosti. Pokud to bylo možné, vycházel jsem při líčení událostí z našich tehdejších znalostí a pocitů a to, co jsem se dověděl dodatečně, jsem takto výslovně označil. U skutečností a názorů, kolem nichž panují pochybnosti, jsem se pokusil zformulovat alternativy, mezi nimiž by se někde měla nacházet pravda. V takových případech je na historicích, aby získali další poznatky a řekli na to svůj názor.

* * *

Tato kniha je věnována naší v květnu 1941 téměř kompletně zahynuvší mladé posádce a všem těm, kdo tehdy na palubě zemřeli. Všichni udělali to, co se od nich vyžadovalo, až po obětování vlastního života. Své vzpomínky věnuji zvláště památce vynikající osobnosti velitele námořního kapitána Ernsta Lindemanna. Jako velitel vlajkové lodě byl přirozeně, také z historického pohledu, ve stínu hodnostně vyšších námořních velitelů, a své vůdčí schopnosti nemohl uplatnit v takové míře, jako velitel nějaké samostatně operující lodě.
Listopad 1979

Burkard Freiherr von Müllenheim-Rechberg

I. Začátek v Hamburku

Námořní bitva mezi Brity a Francouzi, Churchill ostřeluje francouzskou flotu, hlásaly obrovské titulky novin v hamburských stáncích. Takovou senzační formou se německá veřejnost na začátku července 1940 dověděla o krvavém přepadu francouzských válečných lodí v alžírském Oránu britskou flotilou. Byla to součást rozsáhlé operace, kterou chtěla britská vláda zabránit případnému přístupu Německa k tehdy mimo Francii kotvící a Pétainově vládě podléhající válečné flotě. Ráno 3. července se u alžírského pobřeží objevila britská flotila sestávající ze dvou bitevních lodí, jednoho bitevního křižníku, jedné letadlové lodě, dvou křižníků a jedenácti torpédoborců. Její velitel nejprve ultimativně vyzval francouzského admirála k vydání lodí bez odporu. Ale lhůta uplynula bez splnění podmínek a Britové pozdě odpoledne zahájili palbu. Zahynulo třináct set francouzských námořníků a tři francouzské bitevní lodě byly zničeny nebo poškozeny. Do Toulonu unikla jen bitevní loď *Strasbourg* a pět torpédoborců.

Byl to mimořádný přepad a při čtení téhle zprávy jsem si okamžitě vzpomněl na zabavení dánské floty britskou v Kodani během míru v roce 1807. Ale ten přepad na mne jako novodobá událost a k tomu ještě mezi dvěma dosud spřátelenými státy přece jen silně zapůsobil, a zapamatoval jsem si jméno velitele britské flotily a několika zúčastněných lodí – viceadmirál sir James Somerville, bitevní křižník *Hood* a letadlová loď *Ark Royal*. Ještě jsem nic netušil o osudové roli, kterou za necelý rok sehraje tenhle admirál a tyto lodě také ve vztahu k bitevní lodi *Bismarck*, na niž jsem byl krátce předtím přeložen jako třicetiletý námořní poručík.

II. Přípravy na válečné nasazení

Bitevní loď Bismarck
a její velitel, námořní kapitán Ernst Lindemann. První dojmy

Bitevní loď *Bismarck* se tehdy dokončovala v hamburské loděnici Blohm & Voss a válečné námořnictvo ji ještě nepřevzalo. Když jsem *Bismarcka* v červnu 1940 poprvé uviděl, nebyla to ještě všeho toho stavebního balastu zbavená loď, nýbrž u výstrojního mola upoutaný zaprášený ocelový obr pokrytý montážními mechanismy, svařovacími přístroji a spoustou kabelů. S velkou horlivostí ho dokončovala armáda dělníků a mezitím na palubu odvelená část posádky se s lodí již seznamovala a absolvovala výcvik, jak jen to za těchto podmínek šlo. Ale i pod tímto příkrovem se již rýsovaly vlastnosti, tradiční a nové, budoucí bitevní lodě. Opět to byla tak elegantně krásná od špičky stěžně na věži k přídi a zádi parabolicky narýsovaná silueta lodě, což byl charakteristický vzhled tehdy stavěných německých válečných lodí, který někdy sváděl protivníka na větší vzdálenost k záměně našich typů lodí a během naší atlantické operace 24. května dokonce způsobil, že britský bitevní křižník *Hood* střílel místo na *Bismarcka* na nás provázející těžký křižník *Prinz Eugen*. Také z mého dřívějšího přidělení na bitevní křižník *Scharnhorst* mi bylo mnoho věcí ihned povědomých, jen zde bylo všechno větší a masivnější – rozměry lodě, zejména ohromná šířka, vysoké nástavby, poprvé na lodi tehdejšího válečného námořnictva postavené dělostřelecké věže s děly největší ráže 380 mm, velký počet děl středních ráží a protiletadlových kanónů, mohutná tloušťka pancéřování trupu lodě, dělostřeleckých věží a předního velitelského a dělostřeleckého stanoviště. Jako první v německém námořnictvu měl *Bismarck* napříč své podélné osy namontovaný na obě strany použitelný letecký katapult a nová byla kulovitá, střepinám odolná stanoviště řízení protiletadlové palby na levé a pravé straně věžovitého stěžně. Ihned jsem si pomyslel, že tato obrovská, tak silně vyzbrojená a pancéřovaná

loď by měla skutečně odpovídat všem budoucím požadavkům, neměla by jen tak brzy narazit na sobě rovného protivníka a že ji zcela zjevně čeká dlouhý život. Ovšem při početní převaze britské válečné floty bude výsledek boje samozřejmě záviset na momentální konstelaci při střetu. Ale tehdy, na začátku své služby na *Bismarckovi,* se to všechno zdálo být ještě hodně daleko a vůbec jsem si nedokázal představit, že nás jednou zasáhne torpédo právě do nechráněného kormidla. K této lodi jsem od počátku cítil naprostou důvěru; jak také jinak?

Když jsem v květnu 1940 dostal rozkaz k přeložení na bitevní loď *Bismarck*, měl jsem za sebou jedenáct let služby na moři. Narodil jsem se v roce 1910 ve Špandavě jako potomek rodu původně pocházejícího z Bádenska a později částečně přesídleného na východ. Zachoval jsem rodinnou tradici zaměřenou na povolání důstojníka – můj otec v dubnu 1916 padl jako major a velitel 5. pěšího praporu v Argonském lese a můj jediný mladší bratr zahynul 2. září 1939 jako kapitán luftwaffe a velitel letky Richthofenovy eskadry při polském tažení. V dubnu 1929 jsem hned po maturitě s vyznamenáním na gymnáziu vstoupil do říšského námořnictva, které mělo patnáct tisíc mužů. Skupina nováčků roku 1929, ke které jsem tak patřil, měla po přísném výběru z několika tisíc uchazečů celkem asi osmdesát mužů. Na život na válečné lodi nejprve přivykla nás, mladé důstojnické čekatele, jednoroční kadetská cesta v roce 1930 na lehkém křižníku do Afriky, Západní Indie a Spojených států. Současně uspokojila část touhy po dalekém velkém světě, která nějakou roli při výběru tohoto povolání samozřejmě hrála. Jako důstojničtí čekatelé jsme prošli námořní školou a obvyklými zbraňovými kurzy, až nás koncem roku 1939 přidělili poprvé jako mladé nadřízené na různé lodě válečného námořnictva. Na podzim roku 1933 jsem se, stejně jako ostatní kolegové ze skupiny 1929, stal námořním poručíkem a pak jsem sloužil jako velitel čety jedné námořní divize a důstojník měření vzdálenosti na lehkých křižnících *Königsberg* a *Karlsruhe*. Po povýšení na námořního nadporučíka v roce 1935 jsem působil rok jako velitel skupiny na námořní škole Mürwik při výcviku důstojnických čekatelů. Na začátku roku 1936 jsem absolvoval kurz navádění palby na námořní cíle na škole námořního dělostřelectva v Kielu a začal jsem tak svou specializaci na dělostřelectvo. Následovaly dva roky na našich tehdy docela moderních torpédoborcích, nejprve jako pobočník velitele 1. divize torpédoborců, potom jako důstojník divize a dělostřelecký důstojník, a na podzim roku 1938 mě přeložili

jako kapitánporučíka a asistenta německého námořního přidělence na naše velvyslanectví v Londýně. Vypuknutí druhé světové války tohle přidělení rychle ukončilo a pak mě v říjnu 1939 přivedlo na dva měsíce na bitevní křižník *Scharnhorst* jako čtvrtého dělostřeleckého důstojníka. V listopadu 1939 jsem na této lodi zažil průnik do průlivu Faerské ostrovy-Shetlandy, kterému velel tehdejší velitel floty admirál Wilhelm Marschall z paluby své vlajkové lodě *Gneisenau*, jenž vyvrcholil zničením britského pomocného křižníku *Rawalpindi*. Potom musel *Scharnhorst* na delší dobu do loděnice k opravám a pro mne to znamenalo převelení na torpédoborec *Erich Giese* jako první důstojník. Na něm jsem se v zimě 1939/40 zúčastnil zaminování východního pobřeží Velké Británie a konečně v rámci norské operace v dubnu 1940 obsazení Narviku. Tato operace skončila ztrátou všech deseti tam nasazených torpédoborců, tedy poloviny tehdejšího stavu německých torpédoborců. Přišlo nové převelení a na základě mého zbraňového výcviku mě přeložili jako čtvrtého dělostřeleckého důstojníka, tedy jako velitele děl na záďovém stanovišti, na nově do služby zařazovanou bitevní loď *Bismarck*.

Před nástupem do služby na *Bismarcku* jsem měl ještě krátkou dovolenou. V hornobavorských lázních, za války jen málo navštěvovaných, jsem se ve volných chvílích v myšlenkách stále znovu vracel jako pod nějakým vnitřním tlakem ke své tak zajímavé službě před rokem v Londýně. Jak osudově se od té doby vyvinuly německo-britské vztahy v tak naprostém protikladu k mým nadějím a přáním! Již brzy ve svém životě, vlastně už jako školák, jsem se zvlášť zajímal o Velkou Británii, její obyvatele, řeč, dějiny a politické zřízení. Pozdější návštěvy ve Velké Británii můj zájem o tuhle zemi oživily a prohloubily. Pro mne nezapomenutelné je pozvání do domu anglických přátel v Colchesteru v létě 1936 a naše dlouhé rozhovory o naléhavé nutnosti zachovat v budoucnosti mezi našimi národy mír.

Když vrchní velení válečného námořnictva na podzim 1938 poprvé přidělilo nejdůležitějšímu tehdy již do ciziny vyslanému námořnímu přidělenci asistenta a přitom volba na tuto přece jen jedinečnou funkci a k tomu ještě v důležitém Londýně padla na mne, považoval jsem tohle jmenování nejen za velkou čest a vyznamenání, ale také za splnění tajného přání, a s velkou radostí jsem jej přijal.

Ovšem potom mé londýnské období, které jsem si osobně velice užíval, hned od začátku až příliš kazily stále se zhoršující německo-

britské vztahy. Přispěla k tomu řada zahraničně politických ultimativně podmíněných událostí. Vzpomínám na ně s těžkým srdcem.

Již v době mého nástupu do služby v Londýně v listopadu 1938 široká britská veřejnost zaznamenala, že poté, co československá vláda donucená britským, italským a francouzským schválením Mnichovské dohody z 29. září 1938 odstoupila Němci osídlená pohraniční území Čech a Moravy Říši, k očekávanému uvolnění zahraničně politického napětí nedošlo. Během dvou měsíců po „Mnichovu" ho naopak ještě zvýšily Hitlerovy agresivní projevy v Saarbrückenu, Výmaru a Mnichově. Projev v Saarbrückenu jsem tehdy sám poslouchal v rozhlase. Hitler v něm nejprve srovnal odstoupení Sudet Říši s návratem sárského teritoria v roce 1935. Potom pranýřoval stále se ve světě vyskytující a proti Říši zaměřený „duch Versailles" a zdůrazňoval nezbytnost vlastního vyzbrojení, o které se nyní už šest let „fanaticky zasazuje". Zahraničně politicky má Německo jen jednoho skutečného věrného přítele – Benita Mussoliniho. Ale v západních demokraciích, které si dnes snad ještě přejí mír, si člověk nemůže být nikdy jistý obratem, který by zítra mohli přivodit váleční štváči. Aby se takovým rizikům vyhnul, nařídil nyní výstavbu našich západních opevnění se zvýšeným nasazením sil. Zbytek své řeči věnoval vztahům s Velkou Británií, které také skrytě vyhrožoval – devět dní po podpisu dohody Chamberlainem *vyhrožoval*, že se otázky týkající se obou zemí budou vzájemně konzultovat, devět dní po uzavření dohody, kterou svět hodnotil jako velký úspěch. Přece jen jsem doufal v nějaký smířlivý projev, ale tenhle mě rozzlobil a zneklidnil. „Copak ten chlap nemá dost válčení?" říkal jsem si. Ale to jsem ještě nevěděl nic o otravné neochotě, s níž Hitler přistupoval k mnichovské konferenci. A to také jen v poslední chvíli na nátlak Mussoliniho, který ještě nebyl na válku připraven. Neboť „Vůdce" chtěl v podstatě o všem rozhodovat sám, co a kdy se má dělat. A teď o tom ještě vyjednávat? „Pan Hitler se může stěží ovládnout, když slyší slovo 'jednání'." Tak popisuje britský námořní přidělenec v Berlíně kapitán T. Troubridge 27. září 1938 ve svém osobním deníku dojem svého diplomatického kolegy Ivoneho Kirkpatricka, který působil v Godesbergu a Mnichově u jednání Hitlera s Chamberlainem jako tlumočník. A jako vlastní dojem z událostí kolem „Mnichova" Troubridge 23. října napsal: „Ve skutečnosti je stále jasnější, že Hitler chce svou válku, a zuří (během konference), když se mu v tom brání. V kancléřství se mluví o jednom Hitlerově výroku bulharskému králi, že si

přeje válku, dokud je dost mladý, aby si ji mohl užít. Není to nepravděpodobné.“ Ve Velké Británii se šíří vystřízlivění a posiluje se dojem, že uskutečňování pouhé uklidňovací politiky musí neblaze zatížit budoucnost Evropy.

V této atmosféře zapůsobil jako další negativní prvek Josephem Goebbelsem 9. listopadu 1938 vyvolaný útok proti židovským životům a majetku v Říši, který vyvolal ve světě averzi a zděšení. Já jsem v předvečer svého odjezdu z Berlína do Londýna jedl v renomované restauraci Cantina Romana a tam jsem od svého najednou zbledlého číšníka uslyšel: „Už to víte? Vedle hoří synagoga!“ a hned poté jsem, stejně jako další hosté, z restaurace odešel. Na Kurfürstendammu jsem pak zažil, jak náčiním na rozbíjení vyzbrojené úderné skupiny, uspořádané do podoby sítě, ničily a rabovaly židovské obchody, viděl jsem synagogu na Fasanenstraße v plamenech, zblízka jsem se díval do brutální tlamy čirého násilí, doprostřed šlehajících znamení doby, které tak nezakrytě měly na čele, na symptomy barbarství, které nám nyní už pět let vládlo, průhledné předzvěsti, ale také přicházející ještě děsivější věci. Sklíčený dav lidí, žijící zástupci obyvatelstva, s nímž se po staletí zacházelo jako s politicky nesvéprávným, se tímto divadlem pohyboval mlčky nebo za šeptání neustále poháněn příkazy neviditelného mluvčího: „Pokračujte!“, „Nezastavujte se!“, „Nefotografujte!“ Byl to tísnivý pohled.

Ale to, co mě ten večer především děsilo a vnitřně mě rvalo, nebyla ani tak ta hrůza na místě těch činů, tenhle ohavný individuální akt, jako spíše nyní v Berlíně pronikavě a zřetelně získávaný poznatek, co to tak zvaná „Třetí říše“ nebo „Říše“, které jsem měl sloužit, vlastně je. Německo, od roku 1933 změněné na pouhé jeviště diktátora, politického komedianta, který počáteční legálnost svého převzetí vlády už dávno otočil v přesný opak po sobě jdoucími zásahy počínaje nouzovým nařízením z 28. února 1933 „na ochranu národa a státu“. Dnes a zde jsem uviděl režim poprvé bez masky; od této chvíle už ho budu správně chápat.

Ale chtít se postavit jako jednotlivec na ulicích těm pustošivým hordám a také ještě s ohledem na zjevně na příkaz pasivní policii, byla beznadějná myšlenka. To by znamenalo jen moje okamžité odstranění bez jakéhokoliv přínosu pro veřejnost, takže to nemělo smysl. K tomu jsem ani neměl dost slepého hrdinství. Sice jsem považoval své tolerování zjevného bezpráví za naprosto ponižující občanské selhání a na-

růstal ve mně pocit spoluviny z toho, že opět bez odporu snáším Hitlerův čin poškozující zájmy vlastního národa a obrazu Německa ve světě, ale v této fázi upevněného státního teroru nemohl jednotlivec už dlouho nic ovlivnit. Ne, německý národ, až na pár výjimek, od roku 1933 svým postupným opouštěním státně kulturních pozic nepřetržitě před Hitlerem kapituloval; dokonce s jásotem, protože si to vůbec neuvědomoval. Ve smyslu liberální právní státnosti, za jejíhož stoupence jsem se považoval, se zde už vůbec nic nedalo nezměnit a bude se muset čekat, až se tenhle strašlivý systém jednou sám od sebe zhroutí. Ale to se stane v neurčitelné budoucnosti a do té doby budou muset ti vidoucí ujít dlouhou a osamělou cestu. Jak trýznivě osamělou – také na to mám ještě jednu zvláštní vzpomínku. Bylo to jeden den v prosinci roku 1938, kdy jsem s námořním přidělencem přijel z Londýna do Den Haagu, abych u nizozemské vlády, u níž jsme byli rovněž akreditováni, absolvoval nástupní návštěvu. Po oficiální části dne jsem se večer asi hodinu sám procházel ulicemi města kolem dovnitř zvoucích obchodů a listoval jsem ve vystavených knihách. Narazil jsem v nich na autory, o nichž se v Německu už dlouho nemluvilo, a na jejichž část jsem si již skoro nevzpomněl. Exiloví autoři, jichž se mezitím ujal vydavatel Franz Helmut Landshoff z amsterodamského vydavatelství Querido. Dostala se mi tam tehdy do rukou kniha Ernsta Tollera *Mládí v Německu*, na ní byl nápis „Pohled roku 1933“ a dál v textu se psalo: „Kdo chce pochopit zhroucení v roce 1933…“. Komunista Ernst Toller, jehož „Maschinentürmer“ jehož jsem si ze školních let přece jen vybavil z paměti, měl právě mně potvrdit, že po letech pochybností o politickém rozumu svých krajanů, které mě samotného trápily, jsem měl v hodnocení nacistického systému pravdu? Stěží jsme si mohli myslet úplně to stejné, on a já, aktivní námořní důstojník a zarytý antikomunista, ale nyní jsem tak jako tak neuvažoval stranicky. „Zhroucení“, které jsem měl na mysli, bylo to Hitlerovo vyčleňování německého národa z lidské kultury posledních dvou tisíciletí, a tím, že jsem si Tollera takto vyložil, jsme se doslova shodovali. Jak pozoruhodné, takový pohled na Tollerův text, v takové době, na takovém místě, k čemuž přispěla příroda kulisou husté pouliční mlhy, úplně jako by se mi přes rameno díval „Velký bratr“ a hrozil mi: „Poslechněte, dopouštíte se tady velezrady, pojďte se mnou!“

Ale teď, opět na Kurfürstendammu, existoval záblesk naděje, že následující den budu moci opustit tuhle arénu barbarství směrem Británie.

Nějakou dobu budu ušetřen pohledu na vlajku s hákovým křížem, dobu, o které jsem si přál, aby nikdy neskončila.

Pod dojmem těchto dní, předchozích tří Hitlerových projevů a také pod vlivem svých rozhovorů s mezinárodními tiskovými korespondenty si Troubridge 15. listopadu 1938 do svého deníku napsal, že podle názoru amerických kruhů v Berlíně vyvolal židovský pogrom z 10. listopadu v USA dvojnásobně velký negativní efekt ve srovnání s potopením *Lusitanie* v roce 1915. Doslova pokračoval: „Toto byl nejdůležitější den pro vztahy mezi Británií a Německem, neboť dnes jsem definitivně poznal, že dokud zůstane nacionální socialismus ve své současné podobě u moci, neexistuje ani ta nejmenší vyhlídka na shodu. Více než dva roky jsem takovou shodu považoval za možnou, ale nyní se musím bohužel přiklonit k většinovému názoru. Je mi líto Chamberlaina, protože udělal mnohem víc, než se mohlo od premiéra v jeho situaci očekávat, ovšem nikdy nedostal z Německa patřičnou odpověď. Od „Mnichova" neudělal Hitler ani jediné smířlivé gesto. Ve třech projevech napadl „Churchilla & Co." jako „demokraty s deštníkem" a nebylo od něj slyšet ani slovo naděje. Pokud jde o mé hodnocení situace, tak jsou kostky vrženy."

Brzy ráno 11. listopadu jsem přijel pečlivě udržovaným salónním vagónem britských drah do Londýna. Četl jsem si noviny *The Times*. Jejich úvodník nazvaný *Černý den pro Německo* násilné činy v Německu otevřeně odsoudil. Můj názor se s tím úvodníkem plně shodoval a podepsal bych jeho každou větu. Toto pozadí při nástupu na mou první misi v zahraničí se mě hluboce dotklo a později jsem byl vděčný za to, že moji britští partneři byli tak taktní, že se mnou o událostech v Německu ostudných pro slušné německé vlastence nemluvili.

Další německý krok, také politicky závažný, přišel v prosinci 1938. V podstatě se týkal německého programu stavby lodí, který tehdy vycházel z dohody německo-britských flot z roku 1935. V ní se Německo zavázalo nepřekročit sílu své floty nad 35% síly britské floty. Tato procentní hranice platila nejen pro celkovou sílu flot, ale také pro jednotlivé kategorie lodí. V ponorkách náleželo Německu právo na paritu se sílou britských ponorek, ovšem říšská vláda prohlásila, že nepřekročí 45%. Kdyby se někdy skutečně ukázala nutnost tuto hranici překročit, má se to přátelsky projednat. Tato smlouva byla svého času přijata v Německu s uspokojením, ovšem umožňovala stavbu větší a vyváženější floty nad dosavadní hranice stanovené Versailleskou smlouvou.

Nyní, v prosinci 1938, se říšská vláda odvolala u britské vlády na článek smlouvy, podle kterého může Německo využít svůj nárok na překročení 45% síly britské ponorkové floty, když „nastane situace“, která to podle německého názoru „vyžaduje“. Taková situace, oznámil nyní Berlín Londýnu nyní „nastala“. Německá vláda má proto v úmyslu postavit 100% britské ponorkové tonáže. Současně sdělila svůj záměr vyzbrojit dva již rozestavěné křižníky více, než se dosud předpokládalo.

Formálně byly tyto německé požadavky naprosto v pořádku. Ale byly také předloženy v rozumně zvoleném politicky optimálním čase? Britům nakonec neuniklo, že by Říše při své tehdejší kapacitě loděnic mohla uskutečnit svůj požadavek na zvýšení ponorkové tonáže až po několika letech. Proč tedy trpělivě nepočkat na takticky správnou chvíli? Ale takto se daly z německého chování vyčíst zjevné agresivní tendence, i kdyby vůbec neexistovaly. A právě v této době uplatněné německé požadavky zapůsobily v politicky už tak nervózním klimatu Velké Británie po Mnichovské dohodě pro Říši ne zrovna politicky výhodně. Dokazovaly to mnohé tehdejší rozhovory v Londýně.

Další politická krize nastala na začátku roku 1939 a byla závažná. V polovině března si Hitler vynutil na československé vládě uzavření smlouvy o Protektorátu Čechy a Morava. Porušil Mnichovskou dohodu a nechal teď tato území obsadit a připojit k Říši. Československo jako takové zmizelo z mapy. Tento čin otřásl zahraničně politickou scénou v Evropě jako zemětřesení.

„Je zjevné,“ napsal Troubridge 17. března do svého deníku, „že Chamberlainova politika ustupování a všechno úsilí sira Nevileho (sir Nevile Henderson, tehdejší britský velvyslanec v Berlíně) byly marné. Dnes odpoledne pobíhal sir Nevile ve své kanceláři jako lev v kleci a svůj vztek dával najevo tím nejdrsnějším námořnickým žargonem. Nejsem překvapený. Všechny jeho optimistické telegramy odeslané před měsícem se ukázaly jako naprostý nesmysl.“ Britskou vládu a veřejnost hluboce zasáhlo poznání, že politika ustupování vůči Německu definitivně selhala. Široké kruhy ve Velké Británii se teď vyhýbaly jakémukoliv kontaktu s oficiálními zástupci Říše. Poprvé se v Londýně už nepřešel mlčením nějaký Hitlerův násilný čin. Němci už nesměli vstoupit do budovy československého velvyslanectví. Teď sloužila nově sestavené exilové vládě, která ihned uznala dosavadního britského diplomatického zástupce v Praze. Na německém velvyslanectví se de-

batovalo o formulacích jak tyto události hostitelské zemi interpretovat. Pochopil jsem, že byla dosažena rozhodující politická hranice.

Koncem března jsem se zúčastnil společenského vzpomínkového shromáždění na H.M.S. *Calliope*. Tato letitá plachetní loď tehdy sloužila k výcviku záložních dobrovolníků Královského námořnictva divize Tyne a jejím domovským přístavem byl Newcastle. Připomínalo se padesátileté výročí ničivého cyklónu, kterému loď v roce 1889 na Samoi šťastně unikla. Tato bouře tehdy poškodila také německou a americkou plachetní loď. Pozvánky na tuto společenskou událost přišly také námořním přídělencům obou zemí. Také americký přídělenec se nechal zastoupit svým asistentem a společně s ním, tehdejším poručíkem amerického námořnictva Robertem Lordem Campbellem, jsem jel do Newcastlu. Cestou jsem přemýšlel o tom, zda a do jaké míry nálada v zemi po událostech v Československu nejspíš negativně ovlivní tu akci na H.M.S. *Calliope*. Ale tehdy jsem si nemusel dělat žádné starosti. Zažil jsem příjemný přátelský večer, který ovšem pod dojmem německého vstupu do nového Protektorátu probíhal v poněkud tísnivé atmosféře. Britský hostitel mluvil ve své uvítací řeči o „těžkých časech“, aniž by uvedl podrobnosti. Jinak se režie večera postarala o to, aby se o tom dál nemluvilo. „Škoda,“ řekl mi potom Campbell, „připravil jsem si několik vět a docela rád bych je řekl.“ Znělo to od něj jako tiché politování a neměl jsem pocit, že by se týkalo mne.

Jinak jsem si Campbella zapamatoval kvůli jeho hluboké averzi k nacionálnímu socialismu projevované příležitostnými stále intenzivnějšími útoky vůči Říši. Jednoho dne mi při náhodném rozhovoru, když náhle změnil téma, agresivně předhazoval tvrdé požadavky, které si naše císařská vláda nárokovala v roce 1918 na Rusku v tak zvaném Brest-Litovském míru. Potom, co skončil svou řeč jakoby odsekávanými slovy, pokusil jsem se, i když jsem neznal úplně perfektně historické podrobnosti, odůvodnit naše tehdejší jednání krytím si zad na východě kvůli ještě probíhajícímu tažení na západě. Asi jsem ho nepřesvědčil, protože jsem i já sám už dlouho věděl, že námi požadovaná anexe území a odškodnění byly nerozumně vysoké. Ale jako vlastenec a Němec ctící ve vnějších vztazích politickou loajalitu jsem dal samozřejmě přednost věcnému vyjádření před – v takových případech přicházejícím do módy – odvoláváním se na to, že mi bylo tehdy jen sedm let a neměl jsem tedy dostatečnou sílu na to, abych mohl něco ovlivnit.

Pouze měsíc po pražských událostech přišly z Berlína další alarmující